
WE WERE JUST FOLLOWING HASHEM'S ORDERS

Why were the Egyptians Punished for Enslaving the Jews?

FEBRUARY 3, 2023
YU TORAH MITZION KOLLEL
בשלה, Extended Care

ANALYZING THE PESUKIM

1. בראשית פרק טו פסוקים יג-יד

<p>(13) He said to Avram, "Know well that your offspring will be foreigners in a land not theirs, and they will enslave them and afflict them for four hundred years. (14) But also the nation whom they will serve, I will judge, and afterwards they will come out with great wealth.</p>	<p>(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי־גֵרָו יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדִים וְעֵנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְרַכְשׁ גָּדוֹל:</p>
---	--

THE QUESTION

2. שמונה פרקים לרמב"ם פרק ח

...והנה נשאר לנו דבר לבארו בזה הענין. והוא, שבאו קצת מקראות, ידמו בהם בני אדם שה' יגזור במרי, ושהוא יכריח עליו, וזה שקר. ולפיכך נבארם, כי הרבה נשאו ונתנו בהם בני אדם. מזה, אומרם לאברהם: +בראשית טו, יג+ "ועבדום ועינו אותם" וכ'. אמרו: **הלא תראה שכבר גזר על המצרים שיעשקו את זרע אברהם, ומדוע ענשם**, והם מוכרחים, אין מנוס להם מלשעבדם כמו שגזר...

שיטת הרמב"ם והר"ן

3. דברים פרק לא פסוק טז

<p>(16) Hashem said to Moses, "Behold, you shall sleep with your fathers; and this people will rise up, and play the prostitute after the strange gods of the land, where they go to be among them, and will forsake me, and break my covenant which I have made with them.</p>	<p>(טז) וַיֹּאמֶר יְקֹזֵק אֱלֹהִים הַנֶּזֶק שֶׁכָּב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנְהוּ אַחֲרַי אֱלֹהֵי נְכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בְּאֶשְׁמָהּ בְּקִרְבּוֹ וְעִזְבֵנִי וְהִפְרֹ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ:</p>
---	---

4. רמב"ם הלכות תשובה פרק ו הלכה ה

...והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע, וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם ולמה נפרע מהן, לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזוננים לעבוד כו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד, **ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם**, הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים, לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל, כענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, **וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם**, וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא דברים העתידין להיות.

5. שמונה פרקים לרמב"ם פרק ה

...וזאת התשובה בעצמה היא התשובה על אומרו: +דברים לא, טז+ "הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ". שאין הפרש בין זה ובין אומרו: מי שיעבוד עבודה זרה - נעשה בו כך וכך, לפי שאם לא יהיה שם לעולם מי שיעבור - יהיה האיום לבטלה, ויהיו הקללות כולן לבטלה, **וכן העונשים אשר בתורה**, ולא בגלל מציאות דין הסקילה בתורה, נאמר שזה אשר חלל השבת - מוכרח על חלולו, ולא בגלל הקללות יחוייב שנאמר, שאותם שעבדו עבודה זרה וחלו בהם הקללות ההן - נגזר עליהם בעבודתה. **אלא בבחירתו עבד כל מי שעבד, וחל עליו העונש**, +ישעיהו טו ג - ד+ "גם המה בחרו בדרכיהם וכו' גם אני" וכו'...

6. רמב"ן בראשית פרק טו פסוק יד

...והרב נתן טעם בספר המדע (הלכות תשובה ו ה) לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל אותם המריעים לישראל אלו לא רצה כל אחד מהם הרשות בידו, לפי שלא נגזר על איש ידוע. ולא נתכנו דבריו אצלי, **שאפילו גזר שאחד מכל האומות יריע להם בכך וכך, וקדם זה ועשה גזרתו של הקדוש ברוך הוא זכה בדבר מצוה, ומה טעם בדבריו, כאשר יצוה המלך שיעשו בני מדינה פלונית מעשה מן המעשים, המתרשל ומטיל הדבר על האחרים חומס וחוטא נפשו, והעושה יפיק רצון ממנו, וכל שכן שהכתוב אמר וגם את הגוי אשר יעבודו, שיעבדו הגוי כולו, והם הלכו מעצמם למצרים**. אבל הטעם כאשר כתבת...

7. לחם משנה הלכות תשובה פרק ו הלכה ה

והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם וכו'. זה מתורץ במה שתירץ למעלה שהאל יודע הדברים ואין ידיעתו מכרחת שאין ידיעתו כידיעתנו אלא רצה כאן לתרץ תירוץ אחר יותר מספיק ולמטה כתב וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע וכו' אפשר שכיון לזה כלומר מלבד תירוץ זה אנו יכולים לתרץ תירוץ אחר והוא התירוץ שתירץ למעלה...

8. רמב"ם הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

שמה תאמר והלא הקדוש ברוך הוא יודע כל מה שיהיה וקודם שיהיה ידע שזה יהיה צדיק או רשע או לא ידע, אם ידע שהוא יהיה צדיק אי אפשר שלא יהיה צדיק ואם תאמר שידע שיהיה צדיק ואפשר שיהיה רשע הרי לא ידע הדבר על בוריו, דע שתשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והררים רמים תלויים בה אבל צריך אתה לידע ולהבין בדבר זה שאני אומר, כבר בארנו בפי שני מהלכות יסודי התורה שהקב"ה אינו יודע מדיעה שהיא חוץ ממנו כבני אדם שהם ודעתם שנים, **אלא הוא יתעלה שמו ודעתו אחד ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו** וכשם שאין כח באדם להשיג ולמצוא אמתת הבורא שנאמר כי לא יראני האדם וחי כך אין כח באדם להשיג ולמצוא דעתו של בורא, הוא שהנביא אמר כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, וכיון שכן הוא אין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים והמעשים אבל נדע בלא ספק שמעשה האדם ביד האדם ואין הקדוש ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו לעשות כך, ולא מפני קבלת הדת בלבד נודע דבר זה אלא בראיות ברורות מדברי החכמה, ומפני זה נאמר בנבואה שדנין את האדם על מעשיו כפי מעשיו אם טוב ואם רע וזה הוא העיקר שכל דברי הנבואה תלויין בו.

+/השגת הראב"ד/. א"א לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם מתחיל בדבר ולא ידע להשלימו והוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק ואולי שעה אחת יבא הרהור בלבם על זה...

9. כסף משנה הלכות תשובה פרק ה הלכה ה

כתב הראב"ד א"א לא נהג זה המחבר וכו'. וכל זה איננו שוה עכ"ל. וי"ל שרבינו נתכוון שאם אי זה אדם יקשה בעיניו קושיא זו יתבלבל דעתו ולכן הציע לפניו דברים אלו כדי שישוב וידע שאין מטבע שאלה זו ליישבה אלא כאמור שאין בנו כח לידע היאך ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואים ומעשיהם וכו':

10. מרכבת המשנה (חעלמא) הלכות תשובה פרק ו

והלא כתוב וכו'. ובהשגות ועיין לח"מ וליתא דשאני ידיעה בכח שאינה מבטלת האפשרות מה שא"כ מה שדיבר הקדוש ברוך הוא בפועל ודאי מבטל הבחירה והאפשרות לזה **הוצרך רבנו לחדש דאין האמירה גזרה על אדם פרטי** [ומ"ש רבנו וכבר אמרנו אופן ידיעת הבורא וכו' ר"ל כמ"ש פ"ה ה"ה ודלא כהראב"ד וריב"ש] ומסיק דאע"ג שהדבור גזרה עכ"פ על אחד מהפרטים מ"מ כל אחד ראוי לעונש שאינו מוכרח בפרט ודוק.

11. משך חכמה בראשית פרק טו פסוק יג

ועבדום וענו אותם וכו'. הרמב"ן האריך על דברי הרמב"ם שלא נראו דבריו בעיניו, שאם עשה אחר קיום מצות השם יתברך, הלא הוא זריו ונשכר! ויפה אמר, אילו אמר הכתוב בלשון ציווי שיעבדו במ הגויים. אבל **כאן אמר דרך סיפור** "ועבדום וענו אותם", ולכן נענשו. **שמן הזין אין רשאים בן נח, דהוהירו על הדינים, ובפרט להיות כפויי טובה, שהם נתעשרו מיוסף, ולמדו חכמה מאתו, ולא ידעו את יוסף, לכן נענשו...**

12. הגות בפרשיות התורה, יהודה נחשוני, עמוד 49

...ברם בעניי לא הבנתי את קושייתו של הרמב"ן. הלא לפי הרמב"ם לא היתה כאן "גזרה" אלא "הודעה" בלבד, ובהתאם לדעתו, אין הידיעה סותרת את הבחירה, וכידוע חוזר הרמב"ם על רעיון זה בספריו כמה פעמים. הקדוש ברוך הוא רק **מוזיע** לאברהם, כי הגויים ברשעותם יבחרו להרע לישראל ולהעבידם. תמוהה איפוא קביעתו של הרמב"ן "שכל המקדים וממלא גזרתו של הקב"נ עושה מצוה..."

13. ר"ן בראשית פרק טו פסוק יד

וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי וגו'. **נבוכו רבים מאחר שהשי"ת סבב זה הגלות, למה יפרע מן המעבידים, והרי הם מוכרחים במעשיהם ומקיימים גזרתו.** והחמיר הרמב"ם ז"ל שאלה זו בספר המדע עד שהוצרך לומר כי למה שלא יגזור על איש ידוע שיעבידם ויענם, אלא על הכלל, לזה נפרע השי"ת מן המעבידים מן המענים. **ואני תמה למה תחוייב השאלה הזאת בכאן יותר משתחוייב על כל מה שגמלהו השי"ת, כי השי"ת לא אמר שיעיר המצריים, או אי זו אומה שיענו ישראל ויעבידום, אבל אמר כמגיד עתיד ידוע תדע, שיתגלגל הענין מצד מנהגו של עולם** שיהיה זרעך גר בארץ לא להם ושהם יעבידום ויענו אותם **מצד הנעת עצמם, לא שיניעם השי"ת, כמו שהיה הענין בסוף שרצו להתחכם להם פן ירבה. ואמנם הניחם השי"ת להרע אליהם** למה שנמשך מזה תועלת לישראל כמו שכתבתי. אבל **לא הניעם השי"ת לזה כלל, ולזה אמר, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי גוי, כלומר עם שהודעתך שכן יהיה בלא ספק, עכ"ז אעניש המעבידים כי אנכי לא הניעותים בזה.** ואחר שהיה זה כן, **למה יהיו המצריים יכולין להפטר מצד שהודיע השי"ת זה לאברהם, והרי אחר שנדע ונאמין כי השי"ת צופה ומביט עד סוף כל הדורות ושהיה ידוע אלו כל מה שישתעבדו המצריים בישראל, לא שידומה שיתבטלו כלל מצד שהודיע השי"ת זה לאברהם.**

לא נשאר אם כן תמה בזה, אלא השאלה השנית הכוללת **איך יעניש השי"ת אדם מה ברשעו, כי אחר שהוא ידוע שהוא עתיד לחטוא אי אפשר שלא יחטא, שאם לא כן היתה ידיעתו בחלוף מה שהיה.** עם זו השאלה איננה קשה אצלי, מצד שאין מעשי האדם נמשכים אחר ידיעת השי"ת [אבל ידיעתו נמשכת למה שיבחרהו האדם והוא שהשי"ת] נתן לאדם בחירה שיעשה כל אשר יחפוץ בתורתו ועבודתו, אבל מצד שלא יפלא מה השי"ת דבר, הוא יודע במה שיבחר, ואין לאדם יותר הכרח על כל מעשיו מצד שידע השי"ת מה שיבחרהו, אבל אצל האדם שוה גמור ידע השי"ת זה או לא ידע, אחר שידעתו נמשכת במה שיבחרהו. **וידעתי שהרבה מן המעיינים לא יקבלו זה, אבל למה שאחשבהו אמת גמור לא נמנעתו מלכותבו.** אמת שיחוייבו שאלות על מה שקרה מטבע האיפשר מצד ידיעת השי"ת הקודמת אין זה מקוים, אבל מצד צדקו וישרו בדרך הגמול והעונש לא אראה בזה [קושר] [קושי].

שיטת הרמב"ן והראב"ד

14. רמב"ן בראשית פרק טו פסוק יד

וגם את הגוי אשר יעבודו - וגם לרבות ד' גליות על ששעבדו את ישראל, לשון רש"י. ועל דרך הפשט יאמר, כאשר דנתי את בניך בגלות וענוי על עון, גם את הגוי אשר יעבודו אדין על החמס אשר יעשו להם:

והנכון בעיני, כי טעם וגם, אף על פי שאני גזרתי על זרעך להיות גרים בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, אף על פי כן אשפוט את הגוי אשר יעבודו על אשר יעשו להם, ולא יפטרם בעבור שעשו גזרתי:

והטעם כמו שאמר הכתוב (זכריה א יד) וקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, ואומר (ישעיה מז ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי וגוי. **וכן היה במצרים שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור, וימררו את חייהם וחשבו למחות את שמם, וזה טעם דן אנכי - שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגזר עליהם או הוסיפו להרע להם.** וזהו מה שאמר יתרו כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות יח יא), **כי הזדון הוא שהביא עליהם העונש הגדול שאבדם מן העולם.** וכן כי ידעת כי הזידו עליהם (נחמיה ט ז):

והרב נתן טעם בספר המדע (הלכות תשובה ו ה) לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל אותם המריעים לישראל אלו לא רצה כל אחד מהם הרשות בידו, לפי שלא נגזר על איש ידוע. ולא נתכנו דבריו אצלי, **שאפילו גזר שאחד מכל האומות ירע להם בכך וכך, וקדם זה ועשה גזרתו של הקדוש ברוך הוא זכה בדבר מצוה, ומה טעם בדבריו, כאשר יצוה המלך שיעשו בני מדינה פלונית מעשה מן המעשים, המתרשל ומטיל הדבר על האחרים חומס וחוטא נפשו, והעושה יפיק רצון ממנו, וכל שכן שהכתוב אמר וגם את הגוי אשר יעבודו, שיעבדו הגוי כולו, והם הלכו מעצמם למצרים.** אבל הטעם כאשר כתבתי:

וכבר הזכירו רבותינו הענין הזה, אמרו בואלה שמות רבה (ל טו) משל לאדון שאמר לבנו "יעשה עם פלוני ולא יצערנו", הלך ועשה, אף על פי שעשה עמו חנם לא הניח שלא היה מצערו. כשנתרצה האדון לבנו גזר על מצעריו הריגה. כך גזר הקדוש ברוך הוא שיהיו ישראל משועבדין במצרים, עמדו עליהם ושעבדום בחוזק. אמר הקדוש ברוך הוא היה לכם לנהוג במ כעבדים ויעשו צרכיכם, אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה (זכריה א טו). עד כאן לשונם:

ודבר ברור הוא כי השלכת בניהם ליאור אינה בכלל "ועבדום וענו אותם", אבל היא עקירתם לגמרי, וכן מה שאמרו תחלה הבה נתחכמה לו פן ירבה (שמות א י), אינו בכלל עבדות וענוי, מלבד מה שהוסיפו בענוי עצמו, וימררו את חייהם בעבודה קשה וגוי. והוא מה שאמר הכתוב (דברים כו ז) וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצנו:

ודע והבן כי האיש שנכתב ונחתם בראש השנה להריגה לא ינקה הליסטים ההורג אותו בעבור שעשה מה שנגזר עליו, הוא רשע בעונו ימות ודמו מיד הרוצח יבוקש:

אבל כאשר תצא הגזירה על פי נביא, יש בעושה אותה דינים, כי אם שמע אותה ורצה לעשות רצון בוראו כנגזר אין עליו חטא אבל יש לו זכות בו, כאשר אמר ביהוא (מ"ב י ל) יען אשר הטיבות לעשות הישר בעיני ככל אשר בלבבי עשית לבית אחאב בנים רבעים ישבו לך על כסא ישראל. אבל אם שמע המצוה והרג אותו לשנאה או לשלול אותו, יש עליו העונש כי הוא לחטא נתכוון, ועבירה הוא לו:

וכן הכתוב אומר בסנחריב (ישעיה י ה) הוי אשור שבט אפי וגוי בגוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו. ואמר הכתוב והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב כי להשמיד בלבבו, ועל כן הענישו בסוף, כמו שנאמר (שם י יב) והיה כי יבצע ה' את כל מעשהו אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו וגוי. ואמר בו שה פזורה ישראל אריות הדיחו הראשון אכלו מלך אשור וזה האחרון עצמו נבוכדראצר מלך בבל, לכן כה אמר ה' [וגוי] הנני פוקד אל מלך בבל ואל ארצו כאשר פקדתי על מלך אשור (ירמיה נ יז). והנה זו ראייה שנענש מלך אשור על הרעה שעשה לישראל:

והנה נבוכדראצר שמע כי הנביאים פה אחד קוראים אותו להחריב ירושלים, והוא וכל עמו נצטוו על כך מפי הנביא, כמו שכתוב (ירמיה כה ט) הנני שולח לך ולקחתי את כל משפחות צפון נאם ה' ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי והביאותים על הארץ הזאת ועל יושביה והחרמתים, וכתוב (שם לב כח) הנני נותן את העיר הזאת ביד הכשדים וביד נבוכדראצר מלך בבל והציתו את העיר באש, ואף על בית המקדש עצמו אמר (שם כו ו) ונתתי את הבית הזה כשילה.

והם יודעים כי מצות השם היא, כמו שאמר נבזראדן לירמיהו (שם מ ב) ה' אלהיך דבר את הרעה הזאת אל המקום הזה ויבא ויעש ה' כאשר דבר כי חטאתם לה', ואף על פי כן נענשו הכשדים כולם בסוף:

והיה זה מפני שני טעמים, האחד שגם הוא נתכון להשמיד כל הארץ להגדיל ממשלתו, כמו שכתוב בו (ישעיה יג יא) והשבתי גאון זדים וגאות עריצים אשפיל, וכתוב (שם יד יג) ואתה אמרת בלבבך השמים אעלה וגוי, וכתוב אעלה על במתי עב אדמה לעליון, וכתוב באומתו (שם מז ח) האומרת בלבבה אני ואפסי עוד. ואמר בו חבקוק (חבקוק ב ט) הוי בוצע בצע רע לביתו לשום במרום קנו וגוי, והנה זה כענשו של סנחריב, ולכך אמר הכתוב (ירמיה נ יח) לכן כה אמר ה' הנני פוקד אל מלך בבל ואל ארצו כאשר פקדתי על מלך אשור:

אבל היה במלך בבל עונש אחר שהוסיף על הגזרה והרע לישראל יותר מאד, כמו שאמר בו (ישעיה מז ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי ואתנם בידך לא שמת להם רחמים על זקן הכבדת עולך מאד, ועל כן בא עליהם עונש כפול ומכופל שנשמד זרעו לגמרי, ולא יהיה לבבל שם ושאר נין ונכד (ישעיה יד כב), ונשמדה עירו לעולמים, שנאמר (שם יג ט) והיתה בבל צבי ממלכות תפארת גאון כשדים כמהפכת אלהים את סדום ואת עמורה לא תשב לנצח ולא תשכון עד דור ודור ורצו שם ציים ושעירים ירקדו שם, ואמר בו הכתוב (ירמיה נא יא) כי נקמת ה' היא נקמת היכלו, וכתוב (שם נא לה לו) חמסי ושארי על בבל תאמר יושבת ציון ודמי אל יושבי כשדים תאמר ירושלים, לכן כה אמר ה' הנני רב את ריבך ונקמתי את נקמתך. ופסוקים רבים כאלה:

15. שמות פרק יח פסוקים י-יא

<p>(10) Yitro said, "Blessed is Hashem Who has saved you from the hand of Egypt and from the hand of Paroh, who has saved the people from under the hand of Egypt. (11) Now I know that Hashem is greater than all the gods, for the matter in which they schemed against them."</p>	<p>(י) וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְקֹנֵק אֱשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרֹעֹה אֱשֶׁר הִצִּיל אֶת־הָעָם מִתַּחַת יַד־מִצְרַיִם: (יא) עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יְקֹנֵק מִכָּל־הָאֱלֹהִים כִּי בָדָבַר אֱשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם:</p>
--	--

16. רמב"ן שמות פרק יח פסוק יא

כי בדבר אשר זדו עליהם - פירושו בדבר אשר הזידו המצרים על ישראל ידעתי שהוא גדול מכל האלהים. וטעם זה, מפני שהשם גזר על ישראל ועבדום וענו אותם (בראשית טו יג) **ולא היה על המצרים בזה העונש הגדול, אבל הזידו עליהם וחשבו להכרית אותם מן העולם**, כמו שאמר (לעיל א י) הבה נתחכמה לו פן ירבה, וצוה למילדות להמית הבנים, וגזר עליהם כל הבן הילוד היאורה תשליכהו (שם כב), **ומפני זה היה עליהם העונש המשחית אותם לגמרי**, וזהו שאמר וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי (בראשית טו יד), כמו שפרשתיו (שם ולעיל יב מב). **והנה השם ראה מחשבתם, ונקם מהם על זדון לבם**. וכן אמר הכתוב עוד כי ידעת כי הזידו עליהם (נחמיה ט ז), כי העונש בעבור הזדון שחשבו לעשות להם. והנה ה' רואה ללב ועושה משפט העשוקים, ונוקם ובעל חמה, ואין מוחה בידו. ואונקלוס שאמר ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למידן ית ישראל ביה דנינון, **ירצה לומר כי היה עונשם על טביעת הילדים ביאור שאיננו בכלל ועבדום וענו אותם, ועל כן אבדם במים:**

17. רמב"ן בראשית פרק מב פסוק ט

ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם להם - עליהם, וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו, לשון רש"י. ולפי דעתי שהדבר בהפך, כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחווים לו זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרונו כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון, והנה אנחנו מאלמים אלומים, כי "אנחנו" ירמוז לכל אחיו אחד עשר, ופעם שנית ישתחוו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנימן עמהם **חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה...**

18. ראב"ד הלכות תשובה פרק ו הלכה ה

...וענין המצרים אינה שאלה משני פנים, האחד כי הדבר ידוע שאין הבורא נפרע מאדם רע אלא ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע מן הרע ממנו ברשעו וכן הוא אומר הוי אשור שבט אפי כהתימך שודד תושד פי מפני רשעך וגודל לבך והתפארך עלי, והמצרים ג"כ רשעים היו וראויים למכות ההם ואילו שמעו למשה בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טבעו בים אבל זדונו של פרעה ובזותו את הבורא יתברך לפני שלוחו הוא גרם לו, והשני כי הבורא אמר וענו אותם והם עבדו בהם בפרך והמיתו מהם וטבעו מהם כענין שנאמר אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה לפיכך נתחייבו. +